

Jätetty 24/XI - 38

M

Sääksmäki Ritvala, Toppolan t. Hakalanmäen kalmisto.

J. Leppäaho 12-13/8 1936.

Kertomukseen kuuluu 1 kartta ja 5 valokuvaa
N:o:ot 10888 - 91.

Sääksmäen piirin nimismies ilmoitti 10/X 1936 Kansallismuseon Esihistorialliselle osastolle, että Sääksmäen pitäjän Ritvalankylän Hakalan kartanon Toppolan mäen valtion tietyömaan hiekanottopaikalla oli tavattu esineitä ja ihmisen luita hiekkaa ajettaessa. Nimismies ilmoitti kieltäneensä enemmän hiekan ajon paikalta. Lähdin jo 11/X yöjunassa Helsingistä niin, että olin Valkeakosken kauppalassa 12/X klo 10,00. Lähdimme heti nimismiehen kanssa Ritvalan kylään Toppolan hiekkakuopalle. Huolimatta poliisiviranomaisten kiellosta paikalta kuitenkin yhä ajettiin hiekkaa kolmen kuorma-auton ja monen miehen voimalla. Suoritin heti nimismiehen kanssa nopean "poliisikuulustelun", jolloin selveni, että nimismiehen antaman kiellon noudattamatta jättäminen ei ollut johtunut niskoittelusta vaan ilmeisesti väärinkäsityksestä. Kuulustelun aikana ehti tiemestarikin paikalle. Hiekanajo kiellettiin heti kunnes voitiin todeta kohdat, joista hiekkaa saattaisi vaaratta ajaa. Ilmeni, että jo oli joutunut tuhon omaksi useita ehkä kymmenkuntakin hautaa. Aamulla oli mm. edetty joitakin metrejä, silloin oli tuhottu ainakin 3 ruumishautaa, sekä osuttu kivien peittämään "pesään" joka oli ollut täynnä kovia hohkakivimäisiä luunsiruja, siis samantapaiseen hautaan, jonka kohta kuvaamme.

Kuoppa on lähes 15 m levyinen ja eteneminen oli tapahtunut kutakuinkin lounaissuunnassa. Lähes 10 m kuopan pohjasta suulle päin olivat ensimmäiset haudat tavattu. Koska oli ilmeistä, että kalmisto ulottui paljoa laajemmalle (itä-länsi-etelä-suunnassa oli maassa hautamaisia painanteita) päätettiin yksissä neuvoin maanomistajan ja tiemestarin kanssa, että hiekan ajo kuopasta ^{eristämiseksi} lopetetaan kokonaan. Kuopan suulla oleva puomi lyötiin lukkoon.

Koska ilma oli uhkaavan sateinen ja määrärahat vähissä oli varsinaiset tutkimukset lykättävä seuraavaan kesään. Rajoitin tut-

kimaan vain kuopan reunat, jotka olisivat kesään mennessä varmas-
ti sortuneet.

Hautaryhmä I (merkitty Pälsin v. 1937 kaivauskarttaan 1.)
Aivan kuopan perällä huomasiin eräästä kohdasta vierähtäneen alas
kaksi pronssilevylyöttein vahvistettua puukupin palasta (10461:6).
Ylhäällä reunassa oli selviä hautakuopanteen merkkejä. Kohta tutkit-
tiin heti. Osoittautui, että paikalle oli ensiksi haudattu puuarkus-
sa (muodosta ei enää saatu täyttä selvää) vainaja kutakuinkin länsi-
itä-suunnassa. Luut olivat perin lahot ja haudasta oli jo ehtinyt
tuhoutua jalkopää ja osa vasenta sivua. Pää oli vasemmalle käänty-
nyt. Oikealla olkapäällä, suoraan takaraivon takana oli pieni tappa-
ra. Mitään muita esineitä ei haudasta enää löydetty, mutta varmaa
on että edellämainittu puukuppi (10461:6) on siihen kuulunut. Haudan
syvyys oli vain n. 60 cm. Myöhemmin oli vainajan kasvojen eteen
(n. 14 cm pohjoiseen) haudattu pieni 10 x 12 cm suuruinen puuvii-
luista tehty astia täynnään poltettuja ihmisen luita (10461:8-9).
Syvyys oli 70 cm. "Uurnan" päälle oli asetettu 55 x 40 x 20 ^{cm?} suuruinen
laakakivi, jonka pohjoisreunassa oli pari pienempää kiveä. Sen sijaan
ruumishaudan oikean käsivarren päällä oleva kivi voi olla ^{joko?} sekä polt-
to- että ruumishaudan aikainen. Hautaryhmästä piirrettiin kartta pro-
fiilleineen sekä otettiin 2 valokuvaa (N:ot 1-2).

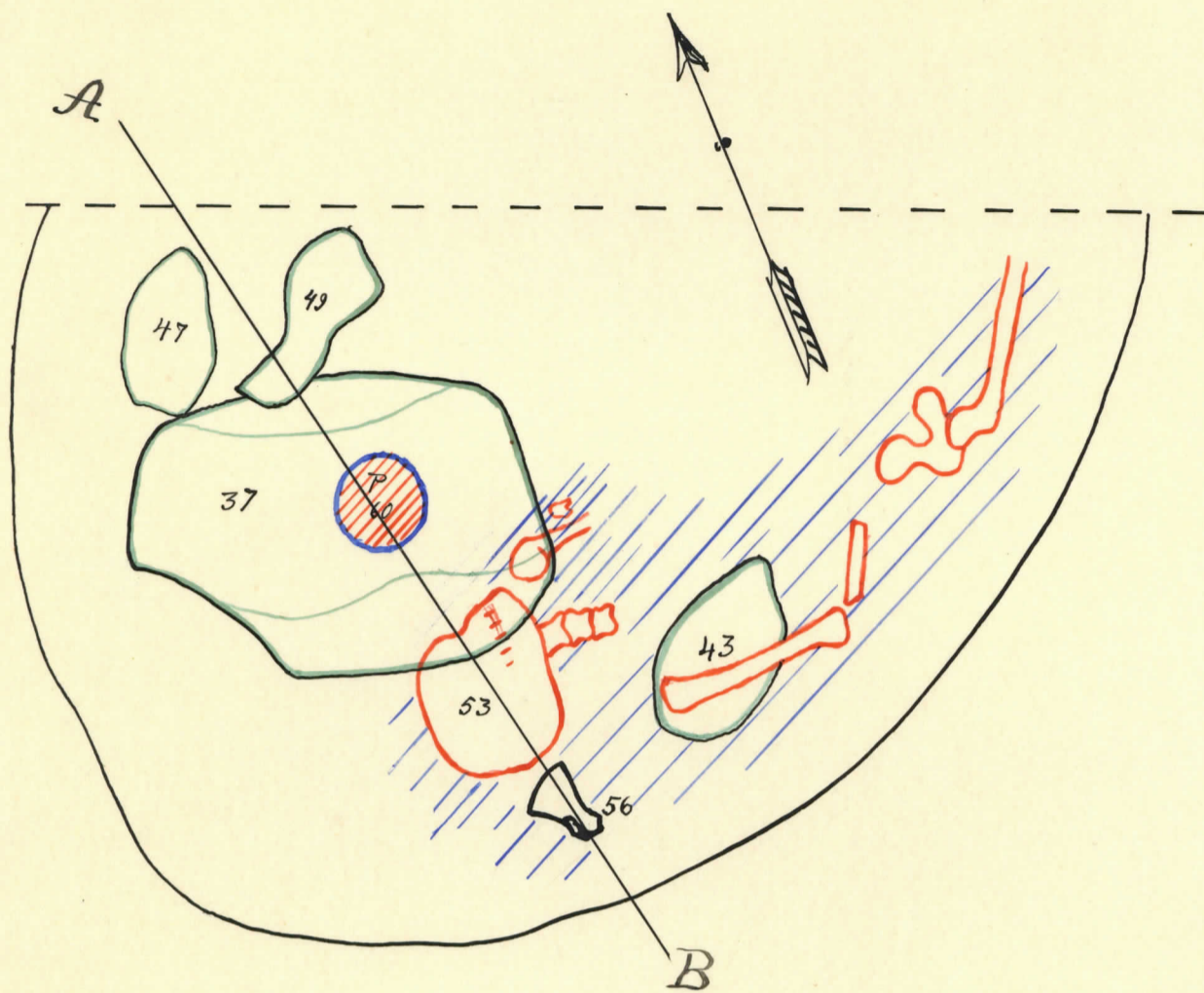
Hautaryhmä II. Hautaryhmästä I noin 4 - 5 m luoteeseen osuttiin
hautaun, jossa oli kimppuun haudattuna kaikkiaan 4 ruumista, siten
että kahden päät olivat länteen ja jalat itään ja kahden päin vas-
toin. Asento selviää hyvin valokuvasta n:o 3. Valokuvassa ei näy
enää neljännen vainajan pääkalloa, se oli jo hiekan ajossa ehtinyt
hävitä. Luurangot olivat siksi tiukasti toisissaan kiinni, että ne
ovat epäilemättä sidottuna kimppuun haudatut. Vainajien ympärillä oli
jälkiä puuarkusta, mutta arkun muodosta ei voitu tehdä juuri mitään
havaintoja sillä miltei koko kaivamisen ajan satoi. Arkku oli il-
meisesti ollut suorakaiteen muotoinen nelikulmainen laatikko. Haudan
syvyys (pohja) oli n. 65 cm. Itse luurangot olivat aivan löydöttö-
miä, mutta arkun yläosan länsikulmuksesta löytyi arkunnaulana käy-
tetty ja ~~melkein~~ ^{mikäin} kahvarautaa ^{noton} muistuttava rautaesine (10461:10).

Esine oli maassa pystyssä yläosa alaspäin ja lahon puunjälkien peittämä.

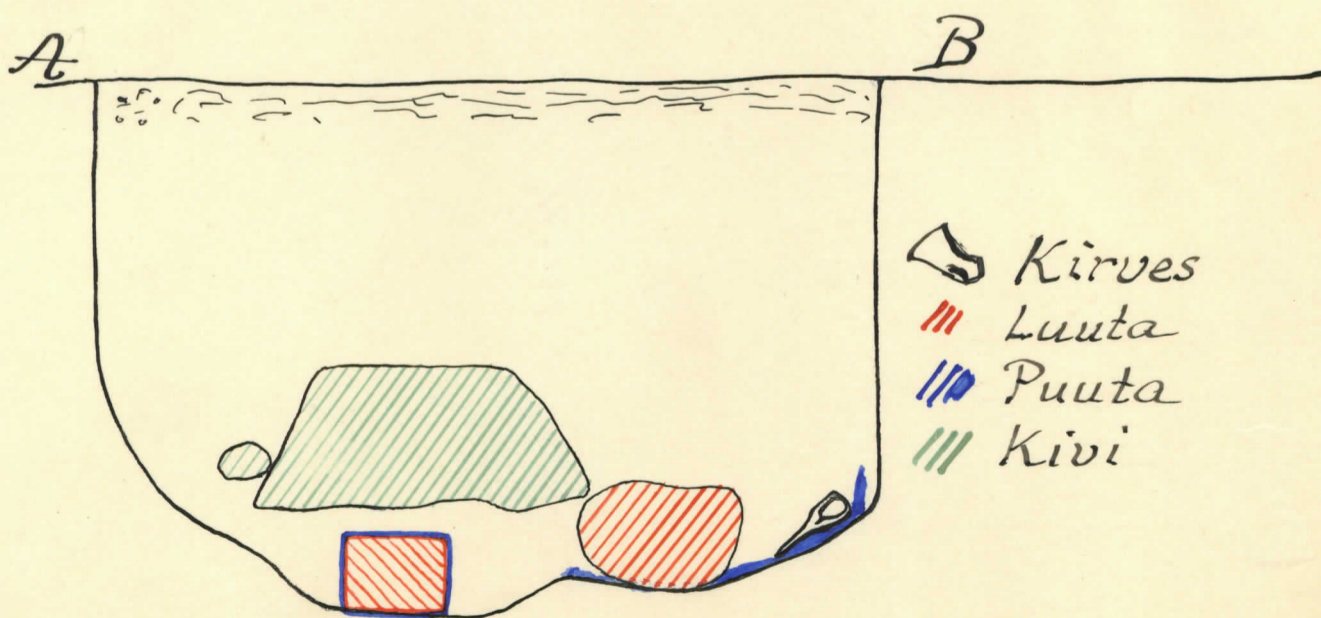
Hautaryhmästä I n. 4 m itään löydettiin aivan kuoppaan sortumaisillaan oleva pieni pyöreä (n. 50 cm läpimittainen) tulisija. Tulisijassa oli kiviä 2-3 kerrosta, ja oli se selvästi maahan kaivettu. Päällimmäiset kivet paljastuivat heti turpeen alta. Keskeltä liettä ja aivan pinnasta löytyi vain kannaton rautanaula (10461:11) ei muuta. Tulenpidon jäljet eivät vaikuttaneet erikoisen vahvoilta, joten laite saattaa olla melko tilapäinen. Valokuva n:o 4. Koska puhjennut rankkasade jatkui seuraavanakin päivänä katsoin parhaaksi jatkaa virkamatkaani Hämeenlinnan kautta Vanajaan. Kuopan kartoitus oli jätettävä seuraavan kesän tutkimistehtävään yhteydessä suoritettavaksi. Kartanon omistajalta Lauri Ikkalalta sain museoon lainaksi kartanon molemmat tiluskartat vuosilta 1817 - 22 ja 1910 - 12. Näistä selviää löytöpaikan asema hyvin. Vanhempi kartta on siitä erikoinen että siinä esiintyy Hakalan t. Toppolan kartanon vanha tontinpaikka. Tontti on ilmeisesti ollut samoilla paikoin jo esihistoriallisella ajalla. Samoin näyttää, että kalmisto on ollut erikoisesti Toppolan kartanon kalmistona, mutta tuskin minään yleisenä kyläkalmistona. Kartat ovat S. Pälsin kaivauskertomuksessa vuodelta 1937 n:oilla 7 - 8.

Helsingissä 15/XI 1938.

Jorma Leppänen

Sääksmäki, Ritvala, Toppolan tai
 Hakalanmäen kalmiston hautaryhmä I
 J. Leppäaho. 1936. 1:10

Profiili

N:o 1

10888

J. L. - 36

Sääksmäki, Ritvala, Toppolan
t. Hakalanmäen kalmista.
Yhdistettyä poltto- ja ruumis-
hautaa tutkitun. Valokunna
suunta lounainen.

Hautaryhmä I.

N:o 2.

10889

J. L. - 36.

Yllämainittu hauta lihel-
tä itäkoilliseen valokunna-
tuna. Pöytäluut luut ison
kiven alla, päällä ki-
vestä oikealle kives (n:o
10461i7).

Hautaryhmä I.

N:o 3
10890.

J.L.-36.

Sääksmäki, Ritvala, Toppolan-
tai Hakelanmäen kalmisto.
Neljän hengen "kimpysuhanta" =
Hantaryhmä II. Valok. suunnit-
tanutakin itä.

N:o 4

10891

J.L.-36

Kuten yllä. Pieni pyöreä tuli-
sija hiikkakuvon reunaan
n. 4 m hantaryhmästä I itään.
Valok. suunnit. kiiltinen.